

ΠΕΡΙΛΗΨΗ: Κατά μεταβίβαση σύνταξη πρώην συζύγου αποβιώσαντος στρατιωτικού συνταξιούχου: προϋπόθεση η κατά τον χρόνο θανάτου του πρώην συζύγου λήψη απ' αυτόν διατροφής, ορισθείσας με δικαστική απόφαση ή με σύμβαση μεταξύ αυτών (άρθρο 4 του ν. 3232/2004). Μειοψηφία.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΙΙΙ ΤΜΗΜΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του την 21^η Οκτωβρίου 2016, με την ακόλουθη σύνθεση: Ιωάννης Σαρμάς, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Τμήματος, Βιργινία Σκευή (εισηγήτρια) και Δέσποινα Τζούμα, Σύμβουλοι, Ελένη Σκορδά και Ευπραξία Δημολιού, Πάρεδροι (με συμβουλευτική ψήφο).

Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας: Παραστάθηκε ο Αντεπίτροπος της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο Ευάγγελος Καραθανασόπουλος, που αναπληρώνει νόμιμα τον κωλύόμενο Γενικό Επίτροπο της Επικρατείας,

Γραμματέας: Αμαλία Μπότσα, υπάλληλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Για να δικάσει την με Α.Β.Δ. 131/26.1.2016 έφεση της ..., κατοίκου ..., η οποία παραστάθηκε μετά του πληρεξουσίου δικηγόρου της Παναγιώτη Παπαδημητρόπουλου (ΑΜ ΔΣΑ 8096),

κ α τ ά του Ελληνικού Δημοσίου, που εκπροσωπείται νόμιμα από τον Υπουργό Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε διά του Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Παναγιώτη Λαμπρόπουλου. Και

κ α τ ά της .../1.12.2015 πράξης της Διεύθυνσης Κανονισμού και Εντολής Πληρωμής Στρατιωτικών και Πολεμικών Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε:

Τον πληρεξούσιο δικηγόρο της εκκαλούσας, ο οποίος ζήτησε την παραδοχή της έφεσης.

Τον εκπρόσωπο του Ελληνικού Δημοσίου, ο οποίος ζήτησε την απόρριψη της έφεσης και

Τον Αντεπίτροπο Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος πρότεινε την απόρριψη της έφεσης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη.

**Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα
Σκέφθηκε σύμφωνα με το νόμο**

Αποφάσισε τα εξής :

1. Με την υπό κρίση έφεση, όπως αυτή αναπτύσσεται με το από 24.10.2016 παραδεκτώως κατατεθέν υπόμνημα, η εκκαλούσα ζητεί την ακύρωση της .../1.12.2015 πράξης της Διεύθυνσης Κανονισμού και Εντολής Πληρωμής Στρατιωτικών και Πολεμικών Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (Γ.Λ.Κ.). Με την πράξη αυτή απορρίφθηκε η από 2.6.2015 αίτησή της για κανονισμό σύνταξης, με την ιδιότητά της ως πρώην συζύγου του αποβιώσαντος στις 5.10.2013 στρατιωτικού συνταξιούχου ..., με την αιτιολογία ότι κατά τον χρόνο θανάτου του πρώην συζύγου της δεν λάμβανε απ' αυτόν διατροφή ορισθείσα με δικαστική απόφαση ή με σύμβαση μεταξύ αυτών, όπως απαιτείται από τη διάταξη της περ. β' του άρθρου 4 παρ. 2 του ν. 3232/2004.

2. Η έφεση, για την οποία καταβλήθηκε το προσήκον παράβολο (βλ. ειδικό έντυπο γραμματίο του Δημοσίου 3068449, σειράς Α'), έχει ασκηθεί εμπρόθεσμα και νομότυπα (άρθρα 50 και 52 π.δ.1225/1981) και πρέπει να ερευνηθεί περαιτέρω ως προς τη βασιμότητά της.

3. Ο ν. 3232/2004 «Θέματα κοινωνικής ασφάλισης και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 48/12.2.2004) ορίζει στο άρθρο 4, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο, μετά την τροποποίησή του από τα άρθρα 37 παρ. 3 του ν. 3996/2011 (ΦΕΚ Α 170/5.8.2011) και 3 του ν. 4002/2011 (ΦΕΚ Α 180/22.8.2011): «1. Ο/η διαζευγμένος/η, σε περίπτωση θανάτου του/της πρώην συζύγου δικαιούται σύνταξη λόγω θανάτου του/της πρώην συζύγου από το Δημόσιο, ... εφόσον πληροί αθροιστικά τις εξής προϋποθέσεις: α. Να έχει συμπληρώσει το 65ο έτος της ηλικίας ή να είναι ανίκανος/η για την άσκηση βιοποριστικού επαγγέλματος κατά ποσοστό 67% και άνω. (...) β. Ο/η πρώην σύζυγος, κατά τη στιγμή του θανάτου του, να κατέβαλε διατροφή που είχε καθοριστεί είτε με δικαστική απόφαση είτε με σύμβαση μεταξύ των πρώην συζύγων. γ. Δέκα (10) έτη έγγαμου βίου μέχρι τη λύση του γάμου με αμετάκλητη δικαστική απόφαση. δ. Το διαζύγιο να μην οφείλεται σε ισχυρό κλονισμό της εγγάμου συμβίωσης υπαιτιότητα του αιτούντος τη σύνταξη. ε. Συνολικό ετήσιο ατομικό φορολογητέο εισόδημα το οποίο να μην υπερβαίνει το διπλάσιο του ποσού των εκάστοτε καταβαλλόμενων από τον Ο.Γ.Α. ετήσιων συντάξεων στους ανασφάλιστους υπερήλικες. στ. Να μην έχει τελεστεί άλλος γάμος».

4. Με την προαναφερόμενη διάταξη του άρθρου 4 του ν. 3232/2004 αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά δικαίωμα συνταξιοδότησης σε πρώην σύζυγο θανόντος πολιτικού ή στρατιωτικού υπαλλήλου ή συνταξιούχου του δημοσίου, εφόσον ο θάνατος αυτού επήλθε μετά την έναρξη ισχύος του ανωτέρω νόμου (δηλαδή μετά τις 12.2.2004) και εφόσον πληρούνται σωρευτικά οι προϋποθέσεις που τίθενται από την ανωτέρω διάταξη, μία εκ

των οποίων είναι ο αποβιώσας, κατά το χρόνο του θανάτου του, να είχε αναλάβει έναντι του πρώην συζύγου του τη νομική υποχρέωση καταβολής διατροφής καθορισμένης είτε με δικαστική απόφαση είτε με σύμβαση μεταξύ των πρώην συζύγων (ΕλΣ Ολ 880/2016). Σε περίπτωση έλλειψης δικαστικής απόφασης, για την ανάληψη της υποχρέωσης καταβολής διατροφής απαιτείται η σύναψη σύμβασης, με την οποία ο ένας εκ των δύο πρώην συζύγων αναλαμβάνει τη νομικά εκτελεστή υποχρέωση να καταβάλλει στον άλλον διατροφή κατά την έννοια των άρθρων 1442 επ. του Αστικού Κώδικα, δηλαδή διατροφή λόγω της λύσης του γάμου τους. Η σύμβαση αυτή μπορεί να συναφθεί και προφορικά ενόψει αφ' ενός της αρχής του ατύπου των δικαιπραξιών αφ' ετέρου δε του ότι οι περί διατροφής διατάξεις του Αστικού Κώδικα δεν απαιτούν τον έγγραφο τύπο (άρθρα 158 και 1442 επ. ΑΚ, ΑΠ 680/2010). Η σύναψη προφορικής συμφωνίας για καταβολή διατροφής και η ανάληψη της σχετικής υποχρέωσης, κατά την προαναφερθείσα έννοια, πρέπει να αποδεικνύεται από τον αιτούμενο τη χορήγηση σύνταξης και φέροντα το βάρος απόδειξης δικαιούχο πρώην σύζυγο με κάθε πρόσφορο αποδεικτικό μέσο, όπως, μεταξύ άλλων, με μαρτυρικές καταθέσεις που λαμβάνονται ενόρκως ενώπιον συμβολαιογράφου με την τήρηση της προβλεπόμενης στο άρθρο 185 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας διαδικασίας ή με την προσκόμιση δήλωσης φορολογίας εισοδήματος όπου η εισπραττόμενη διατροφή δηλώνεται ως εισόδημα του διαζευγμένου (βλ. ΕλΣ ΙΙΙ 1577/2014, ΙΙ 1986/2016). Η έννοια της διατροφής, κατά τα άρθρα 4 του ν. 3232/2004 και 1442 επ. ΑΚ, ως προϋπόθεση για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος του διαζευγμένου πρώην συζύγου, αντιδιαστέλλεται από εκείνη των παροχών που καταβάλλονται εκατέρωθεν από τους συμβιούντες σε ελεύθερη ένωση για την αντιμετώπιση των καθημερινών αναγκών που ανακύπτουν στο πλαίσιο της ένωσης αυτής, τόσο ως προς την αιτία καταβολής (η μεν πρώτη καταβάλλεται λόγω της λύσης του γάμου και της κοινωνίας βίου που συνέδεε τους πρώην συζύγους, ενώ η δεύτερη ως «οιονεί» συνεισφορά στις ανάγκες του καθ' ημέραν κοινού βίου στο πλαίσιο της ελεύθερης συμβίωσης), όσο και ως προς το ότι οι τελευταίες καταβάλλονται συνήθως από ελευθεριότητα (πρβλ. ΑΠ. 1751/2014, ΠΕΚ υπόθεση Τ-172/2001).

5. Στην υπό κρίση υπόθεση, από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτουν τα ακόλουθα: Η εκκαλούσα γεννήθηκε το έτος 1935. Στις 20.12.1982 τέλεσε πολιτικό γάμο με τον ... (βλ. την ... ληξιαρχική πράξη γάμου), ο οποίος λύθηκε συναινετικά (διαδικασία εκουσίας δικαιοδοσίας), το έτος 2000, μετά την έκδοση της ... απόφασης του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών η οποία κατέστη αμετάκλητη μετά την από 29.2.2000 έκθεση παραίτησης από τα ένδικα μέσα. Ο ..., ο οποίος ήδη από το έτος 2008 λάμβανε στρατιωτική σύνταξη από το Δημόσιο (βλ. την .../4.9.2008 πράξη κανονισμού σύνταξης της 44^{ης} Διεύθυνσης του Γ.Λ.Κ.),

απεβίωσε στις 5.10.2013 (βλ. απόσπασμα της ... ληξιαρχικής πράξης θανάτου του Ληξιάρχου ...). Κατόπιν τούτου, η εκκαλούσα με την από 2.6.2015 αίτησή της προς το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους ζήτησε να της χορηγηθεί σύνταξη κατά μεταβίβαση, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 4 του ν. 3232/2004, ως διαζευγμένη, πρώην σύζυγος αποβιώσαντος στρατιωτικού συνταξιούχου. Με το .../10.7.2015 έγγραφο της Διεύθυνσης Κανονισμού και Εντολής Πληρωμής Στρατιωτικών και Πολεμικών Συντάξεων τής ζητήθηκε να υποβάλει οποιοδήποτε στοιχείο από το οποίο να προκύπτει ότι ο πρώην σύζυγός της κατέβαλε σ' αυτήν διατροφή κατά την ημερομηνία του θανάτου του καθώς και εκκαθαριστικό δήλωσης φόρου εισοδήματος οικονομικού έτους 2015. Ακολούθως η εκκαλούσα υπέβαλε το εκκαθαριστικό σημείωμα δήλωσης φόρου εισοδήματος φορολογικού έτους 2014, σύμφωνα με το οποίο το συνολικό δηλωθέν εισόδημά της ανήλθε στο ποσό των 5.705,62 ευρώ (1.140 ευρώ από ακίνητη περιουσία, 418,42 ευρώ από μερίσματα, τόκους και δικαιώματα, καθώς και 4.147,20 ευρώ από μισθωτή εργασία και συντάξεις) πλέον 1.562,71 ευρώ προστιθέμενη διαφορά δαπανών, καθώς και το με αρ. πρωτ. .../2.20.2015 σημείωμα όπου αναφέρει ότι «ουδέποτε απαίτησα -δια λόγου ή δικαστικής απόφασης-, διατροφή από τον πρώην σύζυγό μου και συνεχίζοντας [sic] σύντροφό μου, εφόσον ουδέποτε χωρίσαμε ανεξάρτητα από το διαζύγιό μας. Διαμέναμε πάντα στο ίδιο διαμέρισμα ... από το 1995 μαζί, ως την ημέρα του θανάτου του 5.10.2013, με όλες τις συζυγικές υποχρεώσεις αμφοτέρω, ξοδεύοντας από το μισθό και αργότερα από τη σύνταξή του για τις ανάγκες της κοινής μας διαβίωσης (...) επί 31 χρόνια χωρίς διακοπή (...) προσφέροντάς μου αντί διατροφής το σύνολο των αποδοχών του να διαχειρίζομαι ως σύζυγος-σύντροφος». Με την προσβαλλόμενη .../1.12.2015 πράξη της Διεύθυνσης Κανονισμού και Εντολής Πληρωμής Στρατιωτικών και Πολεμικών Συντάξεων του Γ.Λ.Κ. η αίτηση της εκκαλούσας για κανονισμό σύνταξης απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι, ανεξαρτήτως της συνδρομής των λοιπών προϋποθέσεων της διάταξης του άρθρου 4 του ν. 3232/2004, από τα στοιχεία του φακέλου δεν προέκυψε ότι κατά την ημερομηνία θανάτου του, ο πρώην σύζυγός της τότε αιτούσας κατέβαλε σ' αυτήν διατροφή που να έχει οριστεί με δικαστική απόφαση ή με σύμβαση μεταξύ αυτών.

6. Ήδη με την υπό κρίση έφεση η εκκαλούσα στρέφεται κατά της ως άνω απορριπτικής πράξης και ζητεί την ακύρωσή της και τον κανονισμό σ' αυτήν σύνταξης σύμφωνα με τις ανωτέρω διατάξεις του ν. 3232/2004 ισχυριζόμενη ότι ο γάμος της με τον ήδη αποβιώσαντα πρώην σύζυγό της λύθηκε κοινή συναινέσει για τον μόνο λόγο ότι δεν ήταν αρεστός στην οικογένεια του θανόντος (η οποία τον απείλησε ότι αν δεν χώριζε θα τον αποκλήρωνε) λόγω της μεγάλης διαφοράς ηλικίας μεταξύ του ζευγαριού (συγκεκριμένα η εκκαλούσα ήταν 25 χρόνια μεγαλύτερή του και είχε ήδη ένα γιο από προηγούμενο γάμο της), ότι και μετά τη λύση του γάμου τους έως και το θάνατο του πρώην συζύγου της δηλαδή, επί 13 συναπτά έτη

συνέχισαν να ζούν ως σύζυγοι κάτω από την ίδια στέγη, σε διαμέρισμα επί της οδού ..., ότι καθ' όλη τη διάρκεια της επί 31 έτη συμβίωσής τους (18 έτη έγγαμης συμβίωσης από το έτος 1982 έως το έτος 2000 και 13 έτη ελεύθερης συμβίωσης μετά το διαζύγιό τους) ακολουθούσε τον πρώην σύζυγό της σε όλες τις μεταθέσεις του και του συμπαραστάθηκε στα προβλήματα υγείας του εξ αιτίας των οποίων νοσηλευόταν συχνά και, τέλος, ότι ο θανών, κατόπιν προφορικής συμφωνίας μεταξύ τους, είχε αναλάβει την υποχρέωση αντί διατροφής να της καλύπτει όλες τις αναγκαίες δαπάνες της ύψους 670 ευρώ μηνιαίως, καταβάλλοντας σ' αυτήν συγκεκριμένα για την ατομική διατροφή της 300 ευρώ, για μίσθωμα 210 ευρώ (από σύνολο 420 ευρώ), για θέρμανση 20 ευρώ (από σύνολο 40 ευρώ), για λογαριασμούς ΔΕΗ, ΕΥΔΑΠ κ.λπ. 50 ευρώ (από σύνολο 100 ευρώ), για ένδυση, υπόδηση και ψυχαγωγία 40 ευρώ και για ιατρική περίθαλψη, φάρμακα κ.λπ. 50 ευρώ.

7. Προς απόδειξη των ανωτέρω ισχυρισμών της η εκκαλούσα προσκομίζει: α) εκκαθαριστικά σημειώματα δηλώσεων φόρου εισοδήματος της ίδιας οικονομικών ετών 2010 έως και 2015 και του αποβιώσαντος πρώην συζύγου της οικονομικών ετών 2009 έως και 2013 στα οποία δηλώνεται ως διεύθυνση κατοικίας τους η οδός ..., β) το από 1.8.1995 ιδιωτικό συμφωνητικό μίσθωσης που συνήψε ο αποβιώσας και αφορά διαμέρισμα πολυκατοικίας επί της οδού ..., όπου αναφέρεται ότι το μίσθιο θα χρησιμοποιηθεί για κατοικία 3 ατόμων, το από 1.1.2011 ιδιωτικό συμφωνητικό μίσθωσης, με το οποίο έγινε ανανέωση από το θανόντα της ανωτέρω μίσθωσης, την ανανέωση από την ίδια της μίσθωσης του ιδίου διαμερίσματος με το από 1.11.2013 ιδιωτικό συμφωνητικό (δηλαδή μετά το θάνατο του πρώην συζύγου της) και την από 9.12.2013 απόδειξη παράδοσης διαμερίσματος και κλειδιών από την ίδια προς τον εκμισθωτή του ως άνω διαμερίσματος, γ) εξοφλητικές αποδείξεις κοινοχρήστων του εν λόγω διαμερίσματος μηνών Οκτωβρίου και Δεκεμβρίου 2012 και Ιανουαρίου και Ιουνίου 2013, δ) τις από 2.9.2013 και 4.10.2013 αποδείξεις καταβολής ποσού 440 και 402 ευρώ, αντίστοιχα, στον κοινό λογαριασμό των εκμισθωτών του ως άνω διαμερίσματος, όπου εμφανίζονται ως καταθέτες στην μεν πρώτη ο αποβιώσας ... και στη δεύτερη η ήδη εκκαλούσα, ε) το .../24.10.2013 πιστοποιητικό πλησιέστερων συγγενών του Δήμου ... στο οποίο αναφέρεται ότι ο θανών μέχρι το θάνατό του κατοικούσε επί της οδού ..., στ) αίτηση του θανόντα προς το ΕΚ.ΠΟΙ.ΖΩ καθώς και ενημερωτικό σημειώμά του, που δηλώνει ότι από το 2000 είναι διαζευγμένος και έκτοτε συζεί μόνιμα με μια κυρία έχοντας υποχρεώσεις εγγάμου, ζ) ιδιωτικό συμφωνητικό μίσθωσης χώρου στάθμευσης αυτοκινήτου επί της οδού ... και απόδειξης πληρωμής του από τον θανόντα, η) βεβαιωτικό σημειώμα της απογραφής έτους 2011 όπου απογράφονται και οι δυο ως κάτοικοι του ως άνω διαμερίσματος θ) Πρακτικά του Πολυμελούς Πρωτοδικείου ... από τη συνεδρίαση της 11^{ης}.3.2008 επί κληρονομικής

υποθέσεως της εκκαλούσας, σύμφωνα με τα οποία ο θανών, ο οποίος είχε κλητευθεί ως μάρτυρας, δήλωσε ενώπιον του Δικαστηρίου ότι έμενε μαζί με την εκκαλούσα στο ως άνω διαμέρισμα και μετά τη λύση του γάμου τους και ότι αυτή τον είχε ακολουθήσει σε μετάθεση που είχε πάρει για τη ... το έτος 2003, ι) το .../11.3.2011 πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης της εκκαλούσας που εκδόθηκε από το Δήμο ..., στο οποίο αναγράφεται ως διεύθυνσή της η οδός Τέλος προσκομίζει ένορκες βεβαιώσεις των ... και ..., οι οποίες δόθηκαν μετά από νόμιμη κλήτευση του καθ' ου Ελληνικού Δημοσίου (βλ την από 28.9.2016 κλήση γνωστοποίησης εξέτασης μαρτύρων προς το Ελληνικό Δημόσιο) ενώπιον της συμβολαιογράφου ... (αριθμός Πράξης .../11.10.2016). Ειδικότερα, η ... κατέθεσε ότι ήταν οικογενειακή φίλη του ζεύγους ... από το έτος 1998, οπότε μετακόμισε σε διαμέρισμα στην ίδια πολυκατοικία με αυτούς επί της οδού ... και περαιτέρω ότι «... ήταν ένα ευτυχισμένο ζευγάρι που ζούσε αγαπημένα έχοντας κοντά του και το γιο της ... από τον πρώτο γάμο της. Ο ... αγαπούσε την ..., της ήταν πιστός, αφοσιωμένος και της πρόσφερε μια άνετη ζωή καλύπτοντας όλες τις ανάγκες της σε φαγητό, ένδυση, ενοίκιο ... η ... τον ακολουθούσε σε όλες τις μεταθέσεις του, ... τον φρόντιζε και τον περιποιόταν και ιδιαίτερα μετά την επιδείνωση της υγείας του τα τελευταία έξι χρόνια Μετά το θάνατο του ... η ... αναγκάστηκε να μου αποκαλύψει το μυστικό διαζύγιό της το 2000, το οποίο, είπε, είχαν απαιτήσει οι γονείς του για να μην τον αποκληρώσουν από την περιουσία τους ... δεν είδα καμιά διαφορά στη συμβίωσή τους όπως και κανένας μέσα στην πολυκατοικία, ενώ αντί να πληρώνει διατροφή στην ... συνέχισε μέχρι το θάνατό του να της καλύπτει όλες τις μηνιαίες ανάγκες της, όπως και πριν από τη λύση του γάμου τους». Περαιτέρω, η ... κατέθεσε τα ακόλουθα: « ... από το έτος 1985, που το ζεύγος ... με το γιό της ..., τον οποίο είχε αποκτήσει από το πρώτο της γάμο, μίσθωσαν το διαμέρισμα του πρώτου ορόφου της επί της συμβολής των οδών ... και ... στην ... κειμένης πολυκατοικίας που βρίσκεται πλησίον του λογιστικού γραφείου μου, ήταν πελάτες μου και εκτός από τις επαγγελματικές αποκτήσαμε και φιλικές σχέσεις, Καθ' όλη τη διάρκεια της γνωριμίας μας και μέχρι το θάνατο του τον Οκτώβριο του 2013 ζούσαν μαζί και ήταν μια ευτυχισμένη οικογένεια. Η ... φρόντιζε και περιποιούνταν τον ... με πραγματική αγάπη και αυταπάρνηση, τον ακολουθούσε σε όλες τις μεταθέσεις του και στάθηκε δίπλα του σωστός φρουρός της ζωής του αφού ειδικά τα τελευταία έξι χρόνια που ο ... αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα υγείας ... εκτός από τις συζυγικές της υποχρεώσεις ξαγρυπνούσε κοντά του και έκανε χρέη αποκλειστικής νοσοκόμας.... Κανείς στη γειτονιά δε γνώριζε ότι είχαν χωρίσει εκτός από εμένα που τους έκανα τις φορολογικές τους δηλώσεις. Σε σχετική μου ερώτηση για το διαζύγιο ο ... μου απάντησε ότι είχε ασκηθεί αφόρητη πίεση από την οικογένειά του να χωρίσουν ... Μετά το διαζύγιο τους εξακολουθούσαν να ζουν κανονικά σαν σύζυγοι και γνωρίζω ότι ο ...

ανέλαβε να της καλύπτει όλες τις ανάγκες της δίδοντάς της χρήματα για φαγητό ένδυση, ενοίκιο και διασκέδαση μέχρι το τέλος της ζωής του. ...».

8. Το Δικαστήριο κρίνει, εκτιμώντας τα στοιχεία της υπόθεσης (σκέψεις 5 και 7) καθώς και τους ισχυρισμούς της εκκαλούσας ότι οι παροχές που, κατ' αυτήν, καταβάλλονταν από το πρώην σύζυγό της «αντί διατροφής» - ακόμη και αν πράγματι λάμβαναν χώρα - ως προς το είδος και το ποσό αυτών δεν είχαν ως νόμιμη αιτία τον προϋπάρχοντα γάμο τους και τη λύση αυτού, αλλά την εκ νέου, μετά τη λύση του γάμου τους, συμβίωσή τους, στο πλαίσιο της οποίας, καταβάλλονταν εκ μέρους του συντρόφου της οι συνήθειες παροχές, για λόγους προεχόντως μέριμνας και ευπρέπειας, προς κάλυψη των καθημερινών αναγκών του κοινού βίου τους. Η καταβολή δε αυτών των παροχών δεν ασκεί επιρροή για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος κατά την έννοια του άρθρου 4 του ν. 3232/2004 (σκέψη 4). Κατόπιν των ανωτέρω, και ανεξαρτήτως της συνδρομής στο πρόσωπο της εκκαλούσας των λοιπών προϋποθέσεων που τίθενται από τη διάταξη του άρθρου 4 του ν. 3232/2004, ορθώς απορρίφθηκε με την προσβαλλόμενη πράξη η αίτηση αυτής για κανονισμό σύνταξης και η κρινόμενη έφεση πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμη.

9. Μειοψήφησε η Σύμβουλος Δέσποινα Τζούμα, η οποία διατύπωσε την ακόλουθη άποψη: Από τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 1 του ν. 3232/2004, η οποία αποσκοπεί στην οικονομική ενίσχυση των διαζευγμένων ως ανταπόδοση για την προσφορά τους στην οικογενειακή ζωή με τους/τις πρώην συζύγους τους (βλ. σχετ. την από 23.1.2004 αιτιολογική έκθεση), ερμηνευόμενη υπό το φως των άρθρων 21 παρ. 1 του Συντάγματος για την προστασία της οικογένειας, 17 παρ. 1 του Συντάγματος για την προστασία της ιδιοκτησίας, που περιλαμβάνει τόσο τα περιουσιακά δικαιώματα, όσο και τις νόμιμες προσδοκίες επί περιουσιακών δικαιωμάτων, όπως της αμοιβής από παρεχόμενη εργασία και της σύνταξης που παρέχεται ένεκα αυτής (ΕλΣ Ολ. 244/2017, 1277/2018), 4 παρ. 1 του Συντάγματος, με το οποίο κατοχυρώνεται η αρχή της ισότητας, καθώς και των άρθρων 8 της Ε.Σ.Δ.Α., με το οποίο κατοχυρώνεται ο σεβασμός της οικογενειακής ζωής (πρβλ. απόφ. Ε.Δ.Δ.Α. της 28.10.2010 Saidoun κατά Ελλάδος, παρ. 29), 14 της Ε.Σ.Δ.Α., από το οποίο απορρέει η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων και 1 του (πρώτου) Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α., με το οποίο κατοχυρώνεται ο σεβασμός της περιουσίας του προσώπου, συνάγονται τα εξής: Στο προστατευτικό πεδίο της ως άνω διάταξης του άρθρου 4 παρ. 1 του ν. 3232/2004 εμπίπτουν και οι περιπτώσεις των διαζευγμένων που μετά την τυπική λύση του γάμου τους εξακολουθούν αποδεδειγμένα να συμβιώνουν με τον/την πρώην σύζυγό τους υπό τους ίδιους όρους με αυτούς της έγγαμης συμβίωσης και να

απολαμβάνουν των ίδιων ωφελημάτων που συνδέονται με τον λυθέντα γάμο, συναγομένης, κατ' εκτίμηση των συγκεκριμένων εκάστοτε περιστάσεων, άτυπης συμφωνίας μεταξύ των μερών στο πλαίσιο της συνεχιζόμενης οικογενειακής τους ζωής για διατήρηση του καθεστώτος διατροφής τους, η οποία (συμφωνία) πληροί την απαίτηση του νόμου για καταβολή διατροφής από τον/την πρώην σύζυγο κατά τον χρόνο θανάτου του καθορισθείσας είτε με δικαστική απόφαση είτε με σύμβαση, έστω και προφορική, ενόψει της αρχής του ατύπου των δικαιοπραξιών και του ότι οι περί διατροφής διατάξεις του Αστικού Κώδικα δεν απαιτούν τον έγγραφο τύπο (άρθρα 158 και 1442 επ. ΑΚ). Αντίθετη εκδοχή θα παραβίαζε τον σκοπό του νομοθέτη και θα ωθούσε τους πρώην συζύγους στην κατάρτιση εικονικών συμβάσεων ή στην έναρξη σχετικών δικαστικών διαδικασιών, προκειμένου να διασφαλίσουν τη θεμελίωση δικαιώματος σύνταξης βάσει της προαναφερόμενης διάταξης. Οι εν λόγω περιπτώσεις τύποις διαζευγμένων που συνεχίζουν την κοινή οικογενειακή τους ζωή δεν μπορεί να τυγχάνουν ελάσσοнос προστασίας από τις περιπτώσεις διαζευγμένων που έχουν διακόψει κάθε προσωπικό και συναισθηματικό δεσμό με τον/την πρώην σύζυγό τους, η μη αναγνώριση δε και σ' αυτούς συνταξιοδοτικού δικαιώματος, τουλάχιστον υπό τις προϋποθέσεις της επίμαχης διάταξης του άρθρου 4 παρ. 1 του ν. 3232/2004, θα συνιστούσε διάκριση μη συμβατή προς τις ανωτέρω συνταγματικές και υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις. Στην υπό κρίση υπόθεση, από τις συντρέχουσες ειδικές πραγματικές συνθήκες που προεκτέθηκαν (βλ. σκέψεις 5-7) και συγκεκριμένα από την αποδεδειγμένη συμβίωση της εκκαλούσας με τον πρώην σύζυγό της μετά το συναινετικό διαζύγιό τους, η οποία συνεχίστηκε αδιαλείπτως μέχρι τον θάνατο αυτού, τον σταθερό χαρακτήρα της μακροχρόνιας σχέσης τους διάρκειας 31 συνολικά ετών (18 έτη έγγαμου βίου και ακολούθως 13 έτη συμβίωσης), τον αδιατάρακτο κοινωνικοσυναισθηματικό δεσμό τους, την ηλικία αυτής κατά τον χρόνο της διάζευξης (65 ετών), τα εισοδήματα αυτής ανερχόμενα σε 2.420,13 ευρώ το οικονομικό έτος 2010, σε 3.268,00 ευρώ το οικονομικό έτος 2011, σε 6.000,00 ευρώ το οικονομικό έτος 2012, σε 7.163,75 ευρώ το οικονομικό έτος 2013, σε 4.218,45 ευρώ το οικονομικό έτος 2014 και τα εισοδήματα του πρώην συζύγου της ανερχόμενα σε 29.110,19 ευρώ το οικονομικό έτος 2009, σε 36.467,35 ευρώ το οικονομικό έτος 2010, σε 30.670,33 ευρώ το οικονομικό έτος 2011, σε 27.739,92 ευρώ το οικονομικό έτος 2012, σε 24.258,26 ευρώ το οικονομικό έτος 2013 (βλ. εκκαθαριστικά σημειώματα φόρου εισοδήματος της ίδιας οικονομικών ετών 2010 έως και 2014 και του αποβιώσαντος πρώην συζύγου της οικονομικών ετών 2009 έως και 2013), συνάγεται άτυπη συμφωνία μεταξύ των πρώην συζύγων για συνέχιση και μετά τη λύση του γάμου τους της διατροφής της εκκαλούσας, υπό τους ίδιους όρους με αυτούς της έγγαμης συμβίωσης, αφού μόνο τύποις διερράγη η συζυγική σχέση τους, μη συντρέχοντος λόγου, στο πλαίσιο της οικογενειακής τους ζωής που συνεχίστηκε ομαλώς, να στραφεί η εκκαλούσα δικαστικώς εναντίον του πρώην συζύγου της για

να καθοριστεί με δικαστική απόφαση η διατροφή που edικαιούτο ή να υπογραφεί προς τούτο γραπτή σύμβαση. Επομένως, πληρούται εν προκειμένω η τασσόμενη από τη διάταξη του άρθρου 4 του ν.3232/2004 προϋπόθεση διατροφής της διαζευγμένης από τον πρώην σύζυγό της κατά τον χρόνο του θανάτου του και, ως εκ τούτου, μη νομίμως απορρίφθηκε με την προσβαλλόμενη πράξη η από 2.6.2015 αίτηση της εκκαλούσας περί κανονισμού κατά μεταβίβαση σύνταξης σύμφωνα με την προαναφερόμενη διάταξη, με την αιτιολογία ότι από τα στοιχεία του φακέλου δεν προκύπτει ότι ο πρώην σύζυγός της κατά την ημερομηνία του θανάτου του της κατέβαλε διατροφή που είχε οριστεί με δικαστική απόφαση ή με σύμβαση μεταξύ αυτών. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, πρέπει να γίνει δεκτή η κρινόμενη έφεση, να ακυρωθεί η προσβαλλόμενη πράξη και να αναπεμφθεί η υπόθεση στη Διοίκηση, προκειμένου να εξετάσει αν συντρέχουν οι λοιπές προϋποθέσεις που τίθενται από το άρθρο 4 του ν. 3232/2004, όπως ισχύει, για τον κανονισμό κατά μεταβίβαση σύνταξης στην εκκαλούσα.

10. Μετά την απόρριψη της έφεσης πρέπει να διαταχθεί η κατάπτωση του παραβόλου, που η εκκαλούσα κατέθεσε για την άσκησή της, υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου (άρθρο 73 παρ. 4 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013).

Διά ταύτα

Απορρίπτει την έφεση. Και
Διατάσσει την υπέρ του Δημοσίου κατάπτωση του κατατεθέντος για την άσκησή της παραβόλου.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στην Αθήνα στις 19 Οκτωβρίου 2017.

**Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ**

**Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΒΙΡΓΙΝΙΑ ΣΚΕΥΗ**

**Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΑΜΑΛΙΑ ΜΠΟΤΣΑ**

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση, στο ακροατήριο του Δικαστηρίου, στις 28 Ιουνίου 2019.

**Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ**

**Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΙΡΗΝΗ ΜΠΟΛΑΚΗ**